

3 OCTOBER
VEREENIGING
LEIDEN

Jaarverslag 2024

Waarde leden en ereleden,

Dit jaar mag ik u mijn tweede jaarverslag presenteren, en wel over een heel bijzonder jaar, het jubileumjaar 450 jaar Leidens Ontzet! Het was een druk jaar, vol met fantastische gebeurtenissen, dus ik hoop dat ik het kort kan houden.

In samenspraak met de gemeente, politie en brandweer, organiseert de 3 October Vereniging sinds 1886 het Leidens Ontzet. Men zegt wel het grootste volksfeest boven de rivieren. Met het volle programma van het afgelopen jaar weet ik zeker dat dat waar is.

Voordat ik u meeneem langs de hoogtepunten, wil ik graag stil staan bij enkele personen die ons in het afgelopen jaar zijn ontvallen.

In memoriam

- **Dick den Os** (overleden op 20 januari 2024). Dick was van 1983 tot en met 1994 bestuurslid van de Vereniging, waarvan de periode 1987 tot en met 1994 voorzitter. Wij zijn hem veel dank verschuldigd voor zijn inzet voor de Vereniging en zijn betrokkenheid bij de viering en herdenking van Leidens Ontzet.
- **Levina Pors** (overleden op 10 december 2024). Levina vierde haar verjaardag op 3 oktober. Zij bespeelde het carillon van de Lodewijkskerk tijdens de Koraalzing in het Van der Werfpark.
- **Tjeerd van Wijk** (overleden op 22 december 2023), pianist bij diverse optredens van de Vereniging.

Wij zijn hen veel dank verschuldigd en gedenken hen in dankbaarheid.

Thema

Het thema van de viering in 2024 was, hoe kan het ook eigenlijk anders, '450 jaar 3 October'. De keuze voor dit thema was vooral ingegeven uit het besef dat Leiden nooit had kunnen worden ontzet zonder de ontberingen die de omliggende gemeenten hebben moeten doorstaan. Leiderdorp, Voorschoten, Zoeterwoude, Warmond en Oegstgeest. Het jubileumjaar stond dan

ook in het teken van verbinding. De betrokkenheid van de buurgemeenten was van essentieel belang voor het realiseren van een bijzonder feest en een respectvolle herdenking.

Algemene zaken

Kwartiermaker

Om de viering van Leidens Ontzet beter en mooier te maken en de samenwerking tussen de gemeente Leiden, de 3 October Vereeniging en de Leidse horeca verder te versterken, heeft de gemeente een kwartiermaker aangesteld. Jolanda Egberts heeft tijdens de jubileumviering waardevolle ervaring opgedaan hoe Leidens Ontzet wordt gevierd. Met vele overleggen tussen gemeente, horeca en 3 October Vereeniging heeft zij in maart 2025 haar bevindingen gepresenteerd en is door genoemde partijen een intentieverklaring ondertekend. De eerste pilot wordt in 2025 uitgevoerd.

In februari konden we het speciale jubileumlogo presenteren, geïnspireerd op de historische noodmunten.

De inschrijving voor de kermis was dit jaar geheel digitaal. We hebben veel en mooie inschrijvingen binnengekregen, waarmee een extra grote kermis is neergezet.

Tijdens de lintjesregen werd 'onze' Jeroen Weijermars flink in het zonnetje gezet: hij kreeg een lintje, vanwege zijn belangeloze inzet bij diverse organisaties.

De algemene ledenvergadering werd ook vorig jaar weer druk bezocht. De Vereeniging heeft afgelopen jaar drie nieuwe bestuursleden welkom geheten, te weten Lara Ummels, Marieke de Kok en Jan Willem Proper. Daarnaast zijn maar liefst tweeëntwintig commissarissen de gelederen komen versterken. Voor de organisatie van het jubileum waren alle commissarissen hard nodig. Ik ben verheugd te kunnen melden dat de nieuwe commissarissen ook na het jubileum een plek hebben gevonden binnen de Vereeniging. Als klap op de vuurpijl heeft de ALV onze oud-burgemeester en oud-erevoorzitter Henri Lenferink benoemd tot erelid van de Vereeniging, als dank en erkenning voor zijn ruim 20 jaar burgemeesterschap en betrokkenheid bij en inzet voor Leidens Ontzet en de 3 October Vereeniging. Lenferink was zichtbaar trots bij het in ontvangst nemen van het erelidmaatschap.

Op 27 juni vond de Leidse Haringparty plaats. Ondank dat het een week verzet moest worden, omdat de vis nog niet vet genoeg was, was het een druk bezocht evenement. Het is duidelijk dat ook de Leidse ondernemer, onmisbaar voor het organiseren van het Feest der Feesten, de 3 October Vereeniging een warm hart toedraagt. Samen hebben zij gezorgd voor een recordopbrengst van €23.500 voor de hutspotmaaltijd. Dit jaar werd het eerste vaatje haring geveild via het Amerikaans systeem, waardoor het vaatje maar liefst €18.750 opbracht. Ondernemers van Leiden, bedankt!

Het Haring & Corenwijngala kon dit jaar gelukkig weer doorgaan. En hoe! De Commissie Gilde, Geuzen & Gala heeft een prachtig feest in de Pieterskerk neergezet in geheel nieuwe opzet. Het gala is herboren! We kijken nu al uit naar volgend jaar!

In september hebben we na een jaar alweer afscheid genomen van Peter van der Velden als burgemeester. Ondanks de korte periode dat hij burgemeester van Leiden is geweest, zijn wij

hem zeer dankbaar voor het warme hart dat hij Leiden en de Vereeniging heeft toegedragen en nog steeds doet. Van der Velden heeft een belangrijke rol gespeeld in de voorbereidingen van dit jubileumjaar. Gelukkig stond zijn opvolger klaar en konden we op 19 september kennismaken met de nieuwe burgemeester, Peter Heijkoop. Voorafgaand aan zijn installatie op deze dag, mochten wij hem en zijn gezin al welkom heten in de Waag tijdens de inschrijving voor hutspot en haring en wittebrood. Zij zijn hierbij uiteraard lid geworden van onze Vereeniging!

Aanloop

Achter de schermen zijn wij nog eerder dan andere jaren begonnen met het organiseren van het Feest der Feesten. Ons voornemen was het jubileumjaar extra bijzonder te maken, met een programma van maar liefst twee weken lang! Dat konden we natuurlijk niet alleen, dus we hebben alle Leidenaars en inwoners om hun inbreng gevraagd. Dit was een groot succes en we kregen een hoop ideeën en initiatieven binnen. Zo werden er in verzorgingshuizen rood-witte stoffen verwerkt tot slingers en vlaggen. Dat hebben we gemerkt ook: heel Leiden kleurde rood-wit! Vanuit buurthuizen in heel Leiden werd de Leidse vlag verkocht. Er waren diverse kunstprojecten en speciale boekpublicaties zoals 'Lof!!!' van Rens Heruer, een spannend kinderboek 'De Nieuwe Geuzen' van Lisanne Brouwer en Mark van Egmond en de geschiedschrijving in het boek 'Sporen van 3 Oktober' van Ruurd Kok.

Activiteiten in buurgemeenten

Ook de omringende gemeentes hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de viering en herdenking van 450 jaar 3 October. Er zijn veel mooie activiteiten georganiseerd, die een mooi beeld geven over hoe zij het beleg en ontzet van Leiden hebben beleefd.

- Voorschoten: Tentoonstelling *Het verhaal van Voorschoten en Het beleg en verzet van Leiden* in Museum Voorschoten; musical *De Prijs van de Vrijheid*.
- Warmond: Tentoonstelling *Sporen van 3 October 1574* georganiseerd door het Historisch Genootschap Warmelda; kunstenaar Jan Paul Kruimel maakte een sculptuur over het wassende water na de doorbraak van de dijken.
- Leiderdorp: Volksuniversiteit organiseerde lezingen en wandelingen rond Leidens Ontzet.
- Zoeterwoude: De Geuzenvaart trok veel deelnemers.
- Internationaal: Zelfs een Duitse krant besteedde aandacht aan ons jubileum!

Op 31 augustus was de opening van het Servicepunt op de Pieterskerkgracht. Leuk dat jullie ons daar al zo goed weten te vinden!

En toen was het zover: op 19 september was de officiële opening van 450 jaar 3 October in Museum De Lakenhal. Hier was niet alleen het officiële openingsmoment van het jubileum, maar ook de opening van de tentoonstelling 'Leiden viert feest – 450 jaar optochten'. Hierna liepen alle aanwezigen in een lange stoet achter het draaiorgel en het vaandel van de Oude Singel naar de Hoogstraat om met elkaar en de rest van Leiden de Geuzen te zien binnenkomen. Aansluitend was in de Waag de inschrijving voor de Grote Hutspotmaaltijd en Haring & Wittebrood. Dat mensen er dit jaar ook weer veel zin in hadden was te zien aan de lengte van de gezelligste rij van Nederland. We mochten 3.021 mensen verwelkomen, die bij elkaar zich voor

maar liefst 7.021 hutspotmaaltijden en 26.117 haringen inschreven. Een nieuwe traditie is geboren: voor het tweede jaar op rij konden de mensen die zich inschreven na afloop terecht op Minerva voor de Haringborrel. Het was opnieuw erg gezellig op Sociëteit aan de Breestraat.

Dit was het begin van het jubileumprogramma 450 jaar 3 October. Met recht was dit een XL-programma, want wat is er veel georganiseerd afgelopen jaar.

De reeds genoemde expositie in Museum De Lakenhal: 'Leiden viert feest – 450 jaar optochten'.

Studenten van de opleidingen Archeologie en Geschiedenis aan de Universiteit Leiden verzorgden vanaf december 2023 maandelijkse artikelen in het Leidsch Dagblad over gebeurtenissen uit 1574, waardoor het verleden op een toegankelijke manier tot leven kwam.

In het kader van een inclusief en voor iedereen toegankelijke viering werden 450 gratis lidmaatschappen van de 3 October Vereeniging verstrekt aan klanten van de Voedselbank Leiden. Dit is mede mogelijk gemaakt door bijdragen van Rabobank, het WOZ-fonds, de Leidsche Maatschappij van Weldadigheid en de 3 October Vereeniging zelf.

De fietsroute 'Sporen van 3 Oktober' biedt deelnemers de mogelijkheid om langs 26 historische locaties te fietsen, met behulp van QR-codes die informatie geven over het beleg en ontzet van Leiden in 1573/74. Deze fietstocht is mede mogelijk gemaakt door de Provincie Zuid-Holland en was zonder de inzet van ereleden Lodewijk Kallenberg en Jan Karstens nooit gerealiseerd.

De 3 October Vereeniging nam deel aan de Pride Leiden en de prachtig aangeklede boot kreeg een eervolle vermelding van de jury.

Ook was er het symposium "Handelingen & Herdenkingen: 450 jaar Leidens Ontzet" in het Academieggebouw, waar diverse sprekers reflecteerden op de betekenis van het ontzet.

Tijdens de Nacht van Ontdekkingen werden bezoekers in de Sterrewacht getrakteerd op de lezing "Schadevergoedingen na het beleg van Leiden", die inzicht gaf in de juridische nasleep van het beleg.

De expositie "Iconen van Leidens Ontzet" was te zien van 16 september tot 4 oktober in de foyer van het Stadhuis. De tentoonstelling belichtte sleutelfiguren uit de geschiedenis van het ontzet.

In de Leidse Schouwburg werd het toneelstuk "Beleg" opgevoerd, een moderne interpretatie van het 250 jaar oude stuk van Lucretia van Merken over het beleg van Leiden, dat met een bijdrage van de 3 October Vereeniging door de Historische Vereniging Oud Leiden is georganiseerd.

De Pleintaptoe XL trok veel bezoekers dankzij het mooie weer en de optredens van diverse muziekkorpsen en showbands uit de wijde regio.

De finale van het Pieter van der Werffestival vond plaats in de Nobel.

Op 26 september kwamen ongeveer 1.100 mensen samen in de Hooglandse Kerk voor het oefenen van de koraalzang, waar de nieuwe koraalbundel werd gepresenteerd. De Commissie Herdenking heeft de bundel in een nieuw jasje gestoken en een gedeeltelijke nieuwe inhoud gegeven.

De kindermusical "De Nieuwe Geuzen" ging in première op het Garenmarktpllein en bood spanning en spektakel voor jong en oud. De Commandant der Zeestrijdkrachten, Vice-admiraal Tas, en zijn echtgenote waren hierbij onze speciale gasten en werden door de vele honderden kinderen welkom geheten.

Verder was er ook nog de première van de documentaire 'Sporen van Drie Oktober' van Ruurd Kok en de historische film met oude beelden van Leidens Ontzet, gemaakt door Filmclub LVSL.

Met '3 October on Tour' bracht de 3 October Vereeniging het feest naar Swetterhage, zodat ook mensen met een lichamelijke of geestelijke beperking konden meegenieten van de festiviteiten.

De Korenslag op de Garenmarkt was een muzikaal hoogtepunt, met optredens van vijf topkoren en het Projectkoor.

De Dikke Bandenrace in de Raamsteeg, Garenmarktpllein, Steenschuur en Doezastraat was weer een groot succes en is inmiddels een blijvertje in het programma.

De 41e Hutspot bridgedrive en het Zilveren Hutspot Toernooi op UVS trokken vele deelnemers en zorgden voor sportieve competitie.

Het A-Meezing Festival bracht mensen samen om gezamenlijk te zingen met de beste Leidse artiesten.

Tijdens de historische lezing in het Academiegebouw nam Jori Zijlmans, conservator Museum De Lakenhal, ons mee in de historie en achtergronden van 450 jaar optochten.

Tijdens de culturele hutspot hebben we met de Turkse en Marokkaanse gemeenschap samen hutspot gegeten, gemaakt op Turkse en Marokkaanse wijze. De hutspot was nog nooit zo lekker! Het was een groot succes en draagt bij aan de verdere inclusieve viering van alle gemeenschappen in Leiden bij de viering en herdenking van het Ontzet.

Het Minikoraal gaf kinderen de kans om kennis te maken met de traditie van de koraalzing. Duizenden kinderen stonden weer te trappelen om samen te komen zingen op het Garenmarktpllein. Het weer viel een beetje tegen, maar dat mocht de pret niet drukken.

Voor het eerst was de kermis 1,5 uur prikkelarm. Dit is georganiseerd voor mensen met een beperking in het autismespectrum, zodat ook zij konden genieten van de festiviteiten.

De extra grote kermis en de nostalgische kermis boden vermaak voor jong en oud, met een breed scala aan attracties.

Ook was er het Maxikoraal Live in Concert, een groots muzikaal evenement dat de aanloop naar 2 en 3 oktober op feestelijke wijze afsloot.

Dit jaar was er een speciale rood-witwedstrijd voor alle straten. Wie wist zijn straat het mooist te versieren in de kleuren van Leiden? Heel veel straten dongen mee naar de speciale prijs en de Leeuwkenstraat heeft gewonnen. Ook de studenten deden hun best: zij konden een tv winnen door hun studentenhuus rood-wit te versieren.

2 oktober

Al vroeg in de ochtend begon het feestelijke programma. Een bijzondere start vond plaats op Leiden Centraal, waar de officiële opening van de 'Poort naar Leidens Ontzet' reizigers verwelkomde in het hart van de viering. Ook werd er door de Provincie Zuid-Holland een historische markering onthuld op de plek waar ooit Schans Lammen lag, een belangrijk keerpunt in het beleg van Leiden.

Ondertussen vertrokken de partners van de bestuursleden richting rust- en verpleeghuizen in Leiden voor de jaarlijkse rondgang. Met muziek, aandacht en vele lekkernijen werd het feest ook daar voelbaar gemaakt – een traditie die symbool staat voor inclusiviteit en verbinding met alle generaties.

In de stad kwam de sfeer langzaam op gang met de feestelijke warenmarkt. Deze kleurrijke markt slingerde zich door het centrum en bracht vele kramen, muziek en geuren van lekkernijen, waardoor het al snel druk werd in de straten. Kinderen genoten van de extra grote kermis op de Lammermarkt, Beestenmarkt en het Schuttersveld, terwijl de nostalgische kermis op het Pieterskerkplein zorgde voor een warme, historische sfeer.

Later in de middag verzamelden 7.387 Leidenaren zich op de Hooglandse Kerkgracht voor de Grote Hutspotmaaltijd. Aan lange tafels genoot men gezamenlijk van hutspot in een sfeer van saamhorigheid en trots.

De schemering bracht magie met zich mee. De Taptoe, onder het thema 'Een Lint van Licht', trok door de stad. In een bonte stoet van muziek, fakkels, kostuums en lichtinstallaties lieten tientallen verenigingen uit Leiden en de ommelanden hun beste gezicht zien. Het publiek stond rijen dik langs de route, aangetrokken door het feestelijke spektakel. RCI ging er vandoor met de eerste plaats bij de Joppenszoonprijzen, ZVL-1886 met de tweede en BS Leiden ontving de Pluim.

Na de Taptoe werd het feest voortgezet op het Garenmarktplaatsje tijdens Swingend naar 3 Oktober. Artiesten, bands en dj's zorgden voor een uitbundige sfeer. Het hoogtepunt van de avond was zonder twijfel het optreden van Armin van Buuren, die als geboren Leidenaar een speciaal concert gaf vanaf de Morspoortgarage. Samen met gastoptredens, droneshow en vuurwerk vanaf de Burcht trok zijn show vele duizenden mensen en was op vele pleinen en in horeca in de stad via schermen live te volgen. Een unieke gebeurtenis in het laatste uur vóór 3 oktober.

Zo werd 2 oktober een dag waarop Leiden haar verleden vierde, maar vooral ook haar levendige heden en toekomst omarmde – een stad in beweging, gedragen door haar inwoners.

3 oktober

De stad ontwaakte feestelijk met de traditionele reveille. Aansluitend stapten de burgemeester, de rector magnificus en de voorzitter en secretaris van de Vereeniging in de koets. De overige reveillisten liepen daar achteraan naar het Van der Werffpark voor de koraalzing. Vele duizenden Leidenaars zongen samen de mooiste koraalliederen, onder leiding van Wim de Ru. Tussendoor luisterden we naar de Den Tonkelaarrede van Joost Blijie waarop kersverse burgemeester Heijkoop reageerde.

Al daarvoor vormde zich voor De Waag opnieuw de gezelligste rij van het land voor de uitreiking van haring en wittebrood, een eeuwenoude traditie. Na de koraalzing werd de haring gekeurd onder toezicht van de Haringmeester van dit jaar, Charles Schulp, en bood Joosje Bosch een miniatuur van haar jas van Leidse dekens aan de Vereeniging aan.

In de Pieterskerk vond de jaarlijkse herdenkingsdienst plaats, geleid door ds. Arlette Brabander, waarbij werd stilgestaan bij het lijden én de moed van de Leidenaren tijdens het beleg. Ook elders in de stad stond de geschiedenis centraal, zoals bij 3 October University, waar wetenschappers op toegankelijke wijze college gaven over de gebeurtenissen van toen en hun betekenis voor nu.

In navolging van Koningin Wilhelmina en Koningin Juliana in 1924 resp. 1974 bracht Koning Willem-Alexander op 3 oktober een bezoek aan Leiden. Bij Molen De Put werd hij ontvangen door Rik Kamps, voorzitter 3 October Vereeniging, en Jurgen van der Velden, voorzitter jubileumcommissie. Met de jubileumsjaal over zijn schouders stapte de Koning samen met burgemeester Heijkoop, Commissaris van de Koning Kolff en voorzitters Kamps en Van der Velden in een boot om naar Museum De Lakenhal te varen. Op het Galgewater werden zij begeleid door vaartuigen van de Koninklijke Marine en toegezongen door zeemanskoor Rumor di Mare. Na een korte wandeling over de warenmarkt op de Oude Singel bezocht de Koning Museum De Lakenhal. Hier bezocht hij de expositie 'Leiden viert feest – 450 jaar optochten' en sprak hij met een aantal fervente Ontzetvierders. Joke van der Poel overhandigde de Koning een speciaal door haar voor hem gebreide Joke-trui. Als klap op de vuurpijl onthulde de Koning samen met Leids kunstenaar Casper Faassen het kunstwerk dat in de Rijnsburgersingel staat. Met het openen van de luiken van een miniatuur van 'Het Laatste Oordeel' van Lucas van Leyden, het pronkstuk van De Lakenhal, werd de waterpartij van het kunstwerk in werking gesteld. Het kunstwerk van Faassen is geïnspireerd op 'Het Laatste Oordeel'. Symbolisch gooiden kinderen water uit de omliggende gemeenten in de Rijnsburgersingel, wat symbool staat voor de essentiële rol die de ommelanden bij het ontzet van Leiden hebben gehad.

Voor kinderen was er op het Kinderplein de hele dag vertier, van spelletjes tot muziek en theater. Ook het LUMC werd niet vergeten: op de kinderdaktuin vond een besloten kinderfeest plaats, speciaal voor jonge patiënten die zo ook iets meekregen van het feestgedruis in de stad.

Gedurende de dag vond in de binnenstad het straattheaterfestival plaats, met optredens van kunstenaars en artiesten uit binnen- en buitenland.

Hoogtepunt was zoals altijd de Grote Optocht, die zich kleurrijk en muzikaal door de stad slingerde, met praalwagens, loopgroepen en muziekkorpsen die de rijke historie van Leiden tot leven brachten. Het thema van de optocht in 2024 was 'Leidse Streken'. Met een knipoog naar de typische Leidse eigenzinnigheid, humor en vastberadenheid. Want wie Leiden zegt, zegt streken – in de beste zin van het woord. 450 jaar geleden stonden de Leidenaren immers ook bekend om hun doorzettingsvermogen en hun lef. Maar nog belangrijker is de bredere betekenis van het thema. Leidse Streken verwijst niet alleen naar de stad Leiden, maar ook naar onze buurgemeenten. Het thema duidelijk terug in de bijdragen van verschillende gemeenten, het waterschap en groepen die hun bijdragen leverden. Ook de Universiteit Leiden had een mooie wagen. Speciaal voor hun aanstaande 450-jarig jubileum kregen zij een prominente plek in de Grote Optocht.

In het Van der Werfpark was het polsstokverspringen weer een daverend succes: de studenten lieten zien dat de afstand vanaf het Steenschuur toch best ver weg is.

De dag eindigde letterlijk en figuurlijk met een knal: bij de Zijlpoort en het Ankerpark werd de lucht verlicht met een indrukwekkende pyromusical, een vuurwerkshow die muziek en licht op indrukwekkende wijze combineert en de viering van 450 jaar 3 October op onvergetelijke wijze afsloot.

Tot slot

De viering van 450 jaar 3 October was niet alleen groots en feestelijk, maar verliep ook in uitstekende sfeer. De stad kleurde rood-wit en overal in Leiden en in de ommelanden was saamhorigheid voelbaar. Van de vroege ochtend tot diep in de nacht genoten jong en oud van alles wat Leiden te bieden had.

De samenwerking tussen de verschillende partijen – waaronder gemeente Leiden, de horeca, veiligheidsdiensten en uiteraard de meer dan 150 vrijwilligers van de 3 October Vereeniging – verliep uitermate soepel. Dankzij maandenlange voorbereiding verliepen de evenementen veilig en gemoedelijk. Politie, beveiliging en EHBO-teams waren goed zichtbaar aanwezig en konden waar nodig snel handelen, maar opvallend was vooral de positieve sfeer en het respect van bezoekers voor elkaar en de stad. Ook de vernieuwde samenwerking met lokale ondernemers en culturele instellingen werd als zeer waardevol ervaren.

Met recht kan worden teruggekeken op deze historische jubileumeditie van Leidens Ontzet. De inzet en betrokkenheid van alle partijen heeft bijgedragen aan een jubileum dat de geschiedenisboeken ingaat als een van de mooiste, grootste en meest feestelijke ooit.

Het bestuur van de 3 October Vereeniging spreekt zijn grote dank en trots uit. Trots op een stad die 450 jaar na het Ontzet nog altijd weet hoe zij vrijheid in verbondenheid moet vieren en herdenken. Dank aan iedereen – vrijwilligers, leden, partners en sponsors, gemeente, horeca, veiligheidsdiensten en natuurlijk de bezoekers – die samen deze jubileumeditie tot een historisch hoogtepunt hebben gemaakt.

Aan de hand van het thema ‘450 jaar 3 October’ hebben we de rijke geschiedenis en levendige cultuur van Leiden op een unieke manier tot leven gebracht. De viering bewees opnieuw dat het Leidens Ontzet niet alleen een traditie is, maar een levend feest van en voor iedereen. Niet alleen in Leiden, maar in de gehele regio.

Wij kijken met veel plezier uit naar de toekomst en hopen jullie ook volgend jaar weer te mogen begroeten voor een onvergetelijke 3 oktober!

Lodewijk Wisse
secretaris